

## Εξη πρόσωπα του F.B.MACHE για μια Μουσική στον Ενικό Αριθμό.

Αξιότιμε κύριε Πρύτανη, αξιότιμε Κύριε Πρέσβη της Γαλλίας, Αξιότιμη κυρία Κοσμήτορα, Αξιότιμε Κύριε Πρόεδρε του Τμήματος Μουσικών Σπουδών,

Αξιότιμε κύριε MACHE,

Κυρίες και κύριοι,

σε μια εποχή πνευματικής ανυδρίας και πολιτικών και πολιτισμικών ανακατατάξεων, εκδηλώσεις όπως η σημερινή έχει από μόνη της ιδιαίτερη σημασία.

Εχουμε τη χαρά να τιμήσουμε σήμερα δημόσια έναν διακεκριμένο συνθέτη και μουσικολόγο, τον φιλέλληνα Γάλλο Ακαδημαϊκό François-Bernard Mâche, που με το πολυσήμαντο έργο του έχει συνεισφέρει τα μάλα, και όχι μόνο, στην σύγχρονη μουσική και στη διεπιστημονική μουσικολογία, αλλά και στον ελληνικό πολιτισμό.

Αισθάνομαι βαθύτατα συγκινημένη, που προλογίζω τον δάσκαλο François-Bernard Mâche καθώς πριν τον συναντήσω το 1997- σαν μέλος της επταμελούς επιτροπής για τη διδακτορική μου διατριβή που εκπόνησα στην EHESS σε συνεργασία με το IRCAM- τον είχα ήδη γνωρίσει σαν συγγραφέα και συνθέτη μέσα από το πλούσιο έργο του. Το πρωτοποριακό βιβλίο *Μουσική, μύθος και φύση(1985)*<sup>1</sup>, τα πολυάριθμα άρθρα του γύρω από την ηλεκτρονική μουσική, και τα χαρακτηριστικά μουσικά του έργα σημάδεψαν την μετέπειτα πορεία μου ως μουσικολόγου που ασχολείται με την αναζήτηση του ήχου μέσα από την σύζευξη τέχνης και επιστήμης. Και για αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να στηρίξω τη σημερινή μου ομιλία πάνω στις 7 διαφορετικές πλευρές που συνθέτουν κατ'εμέ την πολύπλευρη προσωπικότητα του συνθέτη- ερευνητή και διανοητή F.B. Mâche:

Ο Ελληνιστής, ο ζωομουσικολόγος, ο ερευνητής των ήχων, ο φωνολόγος/γλωσσολόγος, ο Εθνομουσικολόγος, ο συνθέτης Ηλεκτρακουστικής μουσικής, ο Ανθρωπος.

### 1. Ο Ελληνιστής MACHE

Ο F.B. Mâche σαν γνήσιος κοινωνός του Ελληνικού του πνεύματος στην Γαλλία και διεθνώς, χειρίζεται με δεξιότητα την Αρχαία και Νέα ελληνική γλώσσα, η δε προσφορά του στο χώρο της παγκόσμιας σύγχρονης μουσικής δημιουργίας προβάλλει μεθοδικά- μέσα από την πρωτότυπο μουσικό του ιδίωμα όχι μόνο την Αρχαία Ελληνική μυθολογία, γραμματεία και φιλοσοφία αλλά και τη σύγχρονη Ελληνική ποίηση.

Χαρακτηριστικά δείγματα του Ελληνιστή, τα έργα του η *καντάτα Σαφρούς Μέλεα (1959)* -για alto, 8 γυναικείες φωνές, 2 φλάουτα, 2 όμποε, τσέμπαλο και κρουστά- όπου εξερευνά τη

---

<sup>1</sup> François-Bernard Mâche : Musique, mythe, nature, ou Les dauphins d'Arion, Collection d'Esthétique, Ed. Klincksieck, Paris 1983

μουσικότητα της ποίησης της Σαπφούς. Το δεύτερο Ελληνικό του έργο έχει σαν αφητηρία ένα ποίημα του Σεφέρη *το Δέρμα της Σιωπής*, που το χρησιμοποιεί σαν κεντρική ιδέα για την σύνθεση του ομώνυμου έργου για ορχήστρα (*La Peau du silence I*-1962).

Αναδεικνύει επίσης τη ζωντανή δύναμη των μύθων της Αρχαίας ελληνικής μυθολογίας είτε μέσα από πρωτότυπους συνδυασμούς οργάνων είτε με την σύμμιξη οργανικών και ηλεκτρονικών ήχων όπως στα έργα : *Δανάη*(1970), *Ανδρομέδα*(1979), *Κασσάνδρα*(1977), *Styx* (1984), *Υπερίων*(1981), *Αχέρων*(2002), *Πρωτέας* (1980), *Φοίνιξ* (1982), *Λήθη* (1985), *Κασσιόπη*(1988), *Μοίρες*(1994), *Περσέας* (2007), *Αρτεμις*(2008) κ.α.

Σε άλλα έργα αναφέρεται σε τεχνικές εκτέλεσης στην Αρχαία Ελληνική Μουσική όπως στο έργο *Αυλωδία* (1983).

Στο έργο *Αμοργός* (1979) για οργανικό σύνολο και μαγνητοταινία, αναφέρεται η στενή του σχέση με την Ελλάδα, το σπίτι στην Αμοργό και η μακρόχρονη φιλία του με τον Ιάνη Ξενάκη (ο οποίος του σχεδίασε και το σπίτι στην Αμοργό).

## **2. Ο Ζωομουσικολόγος MACHE**

Αν αποδεχτούμε τον ορισμό Ζωομουσικολογία όπως αναφέρεται στο διαδίκτυο από τον Μουσικολόγο Dario Martinelli<sup>2</sup>, ότι δηλαδή Ζωομουσικολογία είναι η μελέτη των μουσικών χαρακτηριστικών των ήχων ή της επικοινωνίας που παράγονται ή προσλαμβάνονται από τα ζώα (υποκλάδος της βιομουσικολογίας<sup>3</sup>), πρέπει να παραδεχτούμε ότι ο F.B. Mâche υπήρξε από τους πρώτους Ζωομουσικολόγους και Βιομουσικολόγους. Από την δεκαετία του '70 ξεκίνησε την ανάπτυξη μιας δικής του θεωρίας καθώς και μιας προσωπικής μεθόδου σύνθεσης επικεντρωμένης γύρω από την ποιητική του αρχετυπικού μοντέλου της φύσης, έχοντας την ήδη εφαρμόσει σε ένα σημαντικό αριθμό έργων του. Στο περίφημο βιβλίο του *Μουσική, Μύθος και Φύση (η τα Δελφίνια του Αρίωνα, 1984)*, στο πλαίσιο του οποίου ο Mâche αναλύει την σχέση της σύνθεσης με την μυθική σκέψη, με αναρίθμητες αναφορές στην ορνιθομουσικολογία, την φύση και την γλωσσολογία<sup>4</sup> δείχνει ότι τα τραγούδια των πουλιών οργανώνονται σύμφωνα με την αρχή της επανάληψης και μετασχηματισμού.

Ο Mâche, βαδίζοντας σε άλλα μονοπάτια από αυτά του δάσκαλου του Ο. Messiaen ο οποίος αρκούσαν στην καταγραφή των μελωδικών και ρυθμικών σχημάτων των πουλιών στο πεντάγραμμο, επιχειρεί την ανάλυση και την οργάνωση του τραγουδιού των πουλιών στηριζόμενος στην γλωσσολογία για στην δημιουργία αρχετύπων μέσω της εντελεχούς

<sup>2</sup> Martinelli, Dario. 2002. *How musical is a whale? Towards a theory of zoomusicology*. Helsinki: Acta Semiotica Fennica.

<sup>3</sup> Wallin, N. L. (1991): *Biomusicology: Neurophysiological, Neuropsychological and Evolutionary Perspectives on the Origins and Purposes of Music*, Stuyvesant, NY: Pendragon Press.

<sup>4</sup> Στηριζόμενος στο μοντέλο της παραδειγματικής ανάλυσης του Nicoals Rwet (Nicolas RUWET, *Langage, musique, poésie*, Paris, éd. du Seuil, Coll. *Poétique*, 1972)

φασματικής ανάλυσης του ήχου. Τρανταχτό παράδειγμα το έργο *Korwar* για τσέμπαλο (1972) όπου αντιπαρατίθεται το μοντέλο της γλώσσας Xhosa με την γλώσσα του πουλιού shama (πουλί της Μαλαισίας). Στη συγκεκριμένη περίπτωση παρατηρούμε ότι οι δημιουργίες του Mâche, αποτελούν προάγγελο της σύγχρονης Ακουστικής Ανθρωπολογίας όπου ένας απο τους κυριότερους εκπρόσωπους είναι ο Αμερικανός ανθρωπολόγος Steven Feld<sup>5</sup> όπως παρουσιάζεται απο την συγγραφική και ερευνητική του εργασία.

### **3. MACHE ο ερευνητής των ηχητικών φασμάτων**

Ο Mâche, υπήρξε ένας απο τους πρώτους δημιουργούς που χρησιμοποίησαν μεθοδικά και διεξοδικά τα ηχογραφήματα και μετέπειτα τα φασματογραφήματα σαν σημείο εκκίνησης και έμπνευσης για την μουσική σύνθεση: από την ηχητική στην μουσική σύνθεση, από την μικροδομή στην μακροδομή. Σαν συνθέτης, από την δεκαετία του 60, ο Mâche επεξεργάζεται το ηχητικό πρωτότυπο υλικό με την βοήθεια της, εν εξελίξει, ακουστικής επιστήμης σαν αφετηρία για την μακροδομική σύνθεση, προαναγγέλοντας την μετέπειτα φασματική μουσική (musique spectrale) της δεκαετίας του 70 καθώς και νέες μεθοδολογίες στη σύγχρονη συστηματική μουσικολογία για την ταξινόμηση των ήχων και το πέρασμα απο την ποιοτική στην ποσοτική αξιολόγηση.

Σαν μουσικολόγος, ο Mâche χρησιμοποιεί την τεχνολογία για την εξερεύνηση τις ηχητικών συμπεριφορών των ζώων, τα κοινά γνωρίσματα των μουσικών παραδόσεων ή της γλωσσολογίας, τα προνομιούχα μοτίβα τα οποία μπορούμε επίσης να ξαναβρούμε σε ορισμένα είδη ζωικών τραγουδιών.

Ο στόχος του μουσικολόγου –ερευνητή Mâche είναι η εξεύρεση κοινών γνωρισμάτων και μοτίβων στη φύση που οδηγούν σε ένα καθολικό μοντέλο της μουσικής, στην μουσική στον ενικό...αριθμό.

### **4. F.B.MACHE ο φωνολόγος**

Ο Francois Bernard Mâche δείχνει μια ιδιαίτερη προτίμηση για την φωνή. Η εξερεύνηση του στα μονοπάτια της φωνής περιλαμβάνει τεχνικές γραφής ηχητικής ποίησης και αναφορά σε φωνητικά μοντέλα που δανείζεται απο εξωευρωπαϊκές κουλτούρες. Περνώντας με περίσσεια δεξιάτητα απο το ηχητικό στο συμβολικό, ο Mâche προβάλλει στα έργα του την ηχοχρωματική διάσταση της φωνής μέσα απο το προσωδιακό πρίσμα διαφόρων νεκρών γλωσσών. Όπως το έργο Kurunta

---

<sup>5</sup> Steven Feld.1990.*Sound and Sentiment: Birds, Weeping, Poetics, and Song in Kaluli expression*. University of Pennsylvania Press

(2004), Melanga (2001), Muwatalli (1984), κ.α. Musique vocale :<sup>[1]</sup><sub>SEP</sub> *Safous Mélé* (1959) για γυναικεία χορωδία, φωνή alto και 6 όργανα, *Canzone IV* (1968) για 5 μικτές φωνές, *Danaé* (1970) για 12 φωνές σολίσ και κρουστά, *Trois chants sacrés (Muwatalli, Rasna et Maponos)* (1982-1990) για γυναικεία φωνή, *Kengir, 5 chants d'amour sumériens*, (1991) για γυναικεία φωνή και δειγματολήπτη, *Manuel de resurrection* (1995) για γυναικεία φωνή και δειγματολήπτες, *Heol dall* (2003) για 12 φωνές σολίστ και 2 πιάνο, *Chikop* (2004) για φωνή και 6 όργανα,<sup>[1]</sup><sub>SEP</sub> *Perseus pour* (2007) για σοπράνο και 14 όργανα.

#### 4. F.B.MACHE ο Εθνομουσικολόγος

Εξ άλλου, δεν είναι τυχαίο που στην δεκαετία του '90 συνεργάστηκε με τον εθνομουσικολόγο Christian Poche για το δοκίμιο 'La voix maintenant et ailleurs'<sup>6</sup> με τη συνοδεία ηχητικών δειγμάτων όπου φωτίζεται μια άλλη προσέγγιση στην διαλεκτική μεταξύ σύγχρονης μουσικής και εξευρωπαϊκής μουσικής. Δύο τάσεις τόσο διαφορετικές αλλά και τόσο κοντινές που αναδεικνύουν πολιτισμικές συγγένειες φωνητικών μοντέλων εδώ (στη δυτική σύγχρονη μουσική) και αλλού (στις μουσικές του κόσμου). Έξ άλλου το ενδιαφέρον του για την φωνή σχετίζεται και με τις εθνομουσικολογικές του αναζητήσεις. Σε πολλά από τα έργα του υπάρχει μια έντονη αναφορά σε μακρινούς μουσικούς πολιτισμούς όπως το Kemit (1970)- και ιδίως μετά από ένα ταξίδι σπουδών στην Νοτιοανατολική Ασία συχνά κάνει αναφορά έως και μέσα στους τίτλους όπως Korwar, Naluan, Maraé, Temboctou, Guntur Madu, κ.α. Το 2002 έγραψε ένα κομμάτι για τη gamelan μουσική, για φωνή και για ένα δειγματολήπτη εν ονόματι Melanga

#### 5. F.B.MACHE ο συνθέτης Ηλεκτροακουστικής μουσικής

Ο Francois –Bernard Mâche έχει διακριθεί από την Γαλλική και Διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα σαν ένας από τους πρωτοπορούς συνθέτες της συγκεκριμένης (concrete music) και ηλεκτροακουστικής μουσικής. Συνιδρυτής του GRM, συνέθεσε πολλά ηλεκτροακουστικά έργα με αναλογικά και ψηφιακά μέσα, καθώς και έργα για μεικτά μέσα (όπως για ορχήστρα και δειγματολήπτες), έργα για ορχήστρα και ηλεκτρονικά (*l'esturaire du temps*, 1993). δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην επεξεργασία της φωνής (*prelude* 1959). Επιχειρώντας μια διαχρονική χρήση των τεχνικών και των μορφών της ηλεκτροακουστικής μουσικής από την εποχή της μαγνητοταινίας, μετέπειτα των αναλογικών συνθετητών και σήμερα του ψηφιακού περιβάλλοντος των υπολογιστών ο Mâche χειρίζεται με περίτεχνο τρόπο τα διαρκώς εξελισσόμενα τεχνολογικά μέσα για την δημιουργία ενός νέου ηχητικού κόσμου που θα

<sup>6</sup> MÂCHE François-Bernard. *La voix : maintenant et ailleurs*. Paris : BPI : Fondation Royaumont, 1985, 68 p.

αποκρυσταλλώσει τις ιδέες του. Απο την πρώτη του εργα prelude (1959) έως και την τελευταία του δημιουργία op.100 με τίτλο «un promeneur solitaire» (2010), ένα ιδιόμορφο ηλκτρακουστικό αυτοπορτραίτο, ο F.B.Mâche μας εκπλήσσει με την δεξιοτεχνία δημιουργία ιδιαίτερων ηχητικών κόσμων όπου διαφαίνεται η πολύπλοκη συνύφανση των ηχοχρωμάτων των κλασικών οργάνων με τα ηλεκτρονικά. Ηλεκτρακουστικά έργα: *Prélude* (1959), *Nuit* (1971), *Quatre phonographies de l'eau (Regmin, Ianassa, Proteus, Spéïd )* (1980), *Hypérion* (1981) et *Tithon* (1989) pour synthèse Upic. Μεικτά έργα: *Volumes* (1960), για 12 κανάλια και 12 όργανα *Rituel d'oubli* (1969), για 20 όργανα και μαγνητοταινία, *Korwar* (1972) για τσέμπαλο και μαγνητοταινία, *Rambaramb* (1972) για ορχήστρα και μαγνητοταινία, *Naluan* (1974) για 8 όργανα και μαγνητοταινία, *Kassandra*(1977) για 14 όργανα και μαγνητοταινία, *Sopiana*(1980) για φλάουτο πιάνο και μαγνητοταινία, *Amorgos*(1979) για 12 όργανα και μαγνητοταινία, *Nocturne* (1981) για πιάνο και μαγνητοταινία, *Aulodie* (1983) για όμποε και μαγνητοταινία, *Uncas*(1986), για 11 όργανα και σύστημα επεξεργασίας του ήχου σε πραγματικό χρόνο, *Moires*(1994) για κουαρτέτο εγχόρδων και μαγνητοταινία.

Τέλος, δεν έχω λόγια να μιλήσω για τον ηθικό και ταπεινό πανεπιστημιακό, τον ευσυνείδητο και ευγενικό συνθέτη που με την σύντροφο της ζωής του την εκπληκτική εξερευνήτρια δημοσιογράφο Marie Luce, δίνουν ένα σημαντικό φωτεινό παράδειγμα στις επόμενες γενιές, απλότητας και εσωτερικής ομορφιάς.

## ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα ποτραίτα που μόλις παρουσίασα, συνθέτουν την πολύπλευρη και πολύμορφη προσωπικότητα του F.B. MACHE, σαν συνθέτη επιστήμονα και μουσικολόγου, ο οποίος θέτει τα θεμέλια μιας νέας μουσικολογίας μέσα από το πρίσμα της διαθεματικής σχέσης των ανθρωπιστικών και φυσικών επιστημών με εργαλείο την τεχνολογία. Κατ'αυτό το τρόπο, ο τιμώμενος συνθέτης και Ακαδημαϊκός F.B. MACHE εκφράζει 3 διαφορετικούς τομείς στο τμήμα μας (Δυτικοευρωπαϊκή μουσική, ανθρωπολογία/μουσικολογία και Μουσική Ακουστική /Τεχνολογία) και ευελπιστούμε ότι το έργο του θα ανοίξει το δρόμο για μια πιο εποικοδομητική συζήτηση μεταξύ μας.

Αγαπητέ Francois Bernard Mache, σας καλωσορίζουμε στην οικογένεια του τμήματος Μουσικών Σπουδών. Ευχόμαστε το έργο σας που προάγει τη διαχρονικότητα της Ελληνικής σκέψης, φύσης και γλώσσας να γίνει περισσότερο γνωστό στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και να αποτελέσει το Φάρο της Αλεξάνδρειας για την νεά Γενιά.

